จดหมายข่าว
โคนม

ปีที่ 26 ฉบับที่ 2 ประจำเดือน พฤศจิกายน 2566
ฝ่ายวิจัยและพัฒนาการเลี้ยงโคนม
E-mail : farmproduction@dpo.go.th

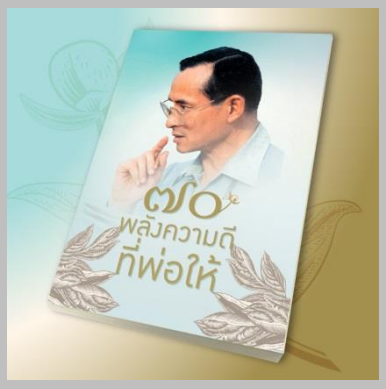

"...ซื่อสัตย์สุจริตนี้มีความสำคัญ เพราะถ้าหากว่าแต่ละคนมีความตั้งใจแล้ว แต่ไม่มีความซื่อสัตย์สุจริต ก็ไม่มีเป้าหมายที่แน่นอน จะเปะปะไปทางโน้นทีทางนี้ที ไม่มีทางที่จะสำเร็จในงานการใด ๆ..."

พระราชดำรัส ในโอกาสที่ ฯพณฯ พลเอก เปรม ติณสูลานนท์ นายกรัฐมนตรี นำคณะรัฐมนตรีเข้าเฝ้าทูลละอองธุลีพระบาท เพื่อถวายสัตย์ปฏิญาณก่อนเข้ารับหน้าที่ ณ พระตำหนักจิตรลดารโหฐาน วันจันทร์ ที่ 9 พฤษภาคม 2526

สาระ

	หน้า
บทคัดย่องานวิจัยภายในประเทศ	2
จำนวนโคนม อ.ส.ค.	2
การจัดการฟาร์ม	3
การจัดการด้านสุขภาพ	3
Dairy Activities News	4

สรุปข้อมูลและสถิติจำนวนเกษตรกร-โคนม ปี 2566

จำนวนเกษตรกรและโคนม รายเขตปศุสัตว์

เขตปศุสัตว์	เกษตรกร(ราย)		โคนม(ตัว)	
	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ
รวม	**22,507**	**100.00**	**774,461**	**100.00**
เขต 1	7,195	31.97	258,521	33.38
เขต 2	769	3.42	34,507	4.46
เขต 3	5,614	24.94	176,272	22.76
เขต 4	1,741	7.74	66,297	8.56
เขต 5	1,394	6.19	71,366	9.21
เขต 6	225	1.00	7,016	0.91
เขต 7	5,371	23.86	153,571	19.83
เขต 8	182	0.81	5,617	0.73
เขต 9	16	0.07	1,294	0.17

จังหวัดที่มีจำนวนเกษตรกรผู้เลี้ยงโคนม มากที่สุด 5 อันดับแรก

ลำดับที่	จังหวัด	เกษตรกร(ราย)	
		จำนวน	ร้อยละ
1	นครราชสีมา	5,024	22.32
2	สระบุรี	4,514	20.06
3	ลพบุรี	2,609	11.59
4	ราชบุรี	2,199	9.77
5	กาญจนบุรี	1,151	5.11

จังหวัดที่มีจำนวนโคนม มากที่สุด 5 อันดับแรก

ลำดับที่	จังหวัด	โคนม(ตัว)	
		จำนวน	ร้อยละ
1	สระบุรี	164,237	21.21
2	นครราชสีมา	158,609	20.48
3	ลพบุรี	92,927	12.00
4	ราชบุรี	47,287	6.11
5	เชียงใหม่	43,013	5.55

ที่มา : สำนักงานปศุสัตว์อำเภอ จากระบบทะเบียนเกษตรกรผู้เลี้ยงสัตว์ กรมปศุสัตว์ (DLD e-Regist)
รวบรวมโดย : กลุ่มสารสนเทศและข้อมูลสถิติ ศูนย์เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร กรมปศุสัตว์

บทคัดย่อ : งานวิจัยภายในประเทศ

การศึกษาการใช้ประโยชน์จากผลิตผลน้ำนมหมัก

จุฬามณี นวมจิตร์, ปชานนี คงเพ็ชรศักดิ์, ชัยณรงค์ บุพลาวงษ์ และนวนน จันทประสาร

แผนกวิชาการโคนม กองพัฒนาการเลี้ยงโคนม ฝ่ายวิจัยและพัฒนาการเลี้ยงโคนม

องค์การส่งเสริมกิจการโคนมแห่งประเทศไทย

บทคัดย่อ

จำนวน : โคนม อ.ส.ค.

รายงานจำนวนโคนมปริมาณน้ำนมและสมาชิกส่งน้ำนมดิบให้ อ.ส.ค. ประจำเดือน ตุลาคม 2566

ภาค	สมาชิกส่งนม (ราย)	โคทั้งหมด (ตัว)	โครีดนม (ตัว)	ปริมาณน้ำนม(ตัน/วัน)
กลาง	1,637	64,176	28,514	166.10
เหนือ	803	46,345	19,279	195.65
ตอ/น	481	20,445	7,771	71.30
ใต้	700	24,325	10,680	35.44
อ.ส.ค.	-	531	163	3.00
รวมทั้งหมด	**3,622**	**155,822**	**66,407**	**471.50**

กราฟแสดงปริมาณน้ำดิบรวม อ.ส.ค. (ปี 2563-ต.ค.2566)

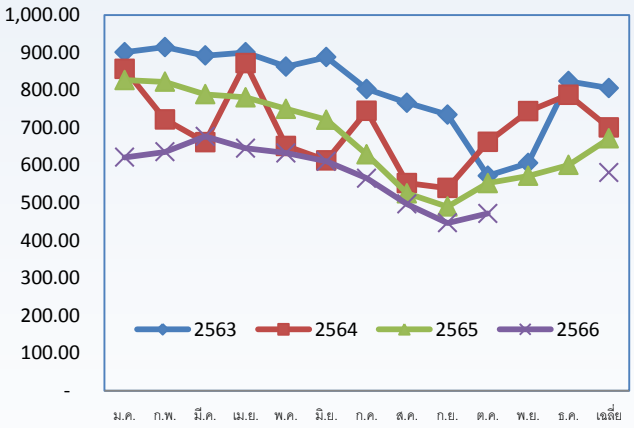

การจัดการฟาร์ม

การจัดการดูแลฝูงโคนม(ต่อ)

เฝ้าระวังการเกิดโรคไข้นม หลังจากคลอดลูก แม่โคที่เป็นโรคไข้นมจะแสดงอาการภายในระยะหลังคลอดถึง 3 วัน แม่โคจะนอนไม่ยอมลุก และมีอาการเกร็งตัวของกล้ามเนื้อขาหน้าและหลังเหยียดตรง เมื่อสังเกตเห็นอาการดังกล่าวต้องรีบตามสัตวแพทย์ หรือให้ปฏิบัติตามรายละเอียด หากรักษาไม่ทันแม่โคที่เป็นโรคไข้นมอย่างรุนแรงอาจตายในระยะต่อมา

เฝ้าระวังการเกิดโรคปอดบวม หากสังเกตเห็นแม่โคมีอาการหายใจถี่ และแรง และ/หรือหายใจทางปาก มีน้ำลายฟูมบาก ซึ่งอาจเป็นอาการของโรคปอดบวมชนิดเฉียบพลันให้รีบตามสัตวแพทย์ หากรักษาไม่ทันแม่โคจะตายในระยะเวลาต่อมา

เฝ้าระวังการป่วยเป็นไข้ตัวร้อน ซึ่งมีสาเหตุส่วนใหญ่มาจากติดเชื้อที่มดลูก แม่โคที่มีไข้สูงจะมีอาการซึม และเบื่ออาหาร (LeBlanc และคณะ, 2002) แม่โคหลังคลอดที่มีปัญหารกค้างมักจะมีอาการไข้สูงเสมอ สำหรับแม่โคที่ขับรถเองมีโอกาสเกิดโรคมดลูกอักเสบเช่นกัน การวัดอุณหภูมิที่ทวารหนักในคาบหลังคลอด 7 ถึง 10 วัน จะเป็นเครื่องมือที่ดีที่สุด หากอุณหภูมิที่ทวารหนักมีค่าสูงกว่า 39 องศาเซลเซียสควรรีบให้ยาลดไข้ เพื่อให้แม่โคฟื้นไข้ได้เร็ว และกินอาหารได้เพิ่มขึ้น

เต้านมของแม่โครีดนมในระยะนี้อาจมีอาการบวมน้ำ และมีเลือดมาเลี้ยงเต้านมในปริมาณมาก ทำให้อัตราการปล่อยน้ำนมค่อนข้างช้า การรีดน้ำนมน้ำเหลืองจึงควรเอาใจใส่ดูแลระยะเวลาในการรีดนมเป็นพิเศษ เมื่อเห็นน้ำนมหยุดไหลให้ปลดเครื่องรีดทันที หากยังรีดนมต่ออาจทำให้เส้นเลือดภายในหัวนมแตกได้

2.2 การจัดการดูแลแม่โครีดนมในคาบหลังคลอด 7 วันถึง 3 สัปดาห์

หลังจากแม่โคได้พักฟื้นจากการคลอดแล้ว ควรย้ายแม่โคเข้าคอกรวมที่ขังเฉพาะแม่โครีดนมในคาบหลังคลอด 7 วันถึง 3 สัปดาห์ แม่โครีดนมในระยะนี้เป็นระยะที่มีความเครียดสูงระยะหนึ่งเนื่องจากมีความสามารถในการได้รับโภชนะจากการกินได้ จึงมีการสลายกล้ามเนื้อและไขมันที่สะสมในส่วนต่างๆ ของร่างกายเพื่อเป็นสารตั้งต้นสำหรับผลิตเป็นน้ำนม ปริมาณการสลายโภชนะต่างๆ ในร่างกายของแม่โครีดนมจะมากหรือน้อยเพียงใดขึ้นอยู่กับความสามารถในการกินอาหารได้ และการให้ผลผลิตน้ำนม หากแม่โครีดนมกินอาหารได้น้อยกว่าเมื่อเปรียบเทียบกับความสามารถในการผลิตน้ำนม จะก่อให้เกิดการสลายโภชนะต่างๆ ที่สะสมในร่างกายมากขึ้นทำให้แม่โครีดนมสูญเสียน้ำหนักตัวและผอมลงอย่างรวดเร็ว (Domecq และคณะ, 1997ก) หากปล่อยให้แม่โครีดนมกินอาหารไม่เพียงพออย่างต่อเนื่องจะทำให้กระบวนการใช้พลังงานในร่างกายแม่โครีดนมไม่มีประสิทธิภาพ ก่อให้เกิดการสะสมไขมันที่ตับ และเป็นโรคคีโทนเกินในระยะเวลาต่อมา (Veenhuizen และ คณะ, 1991) ส่งผลให้ผลผลิตน้ำนมลดลง รังไข่ลีบเล็ก ภูมิคุ้มกันโรคลดลง และง่ายต่อการติดเชื้อโรคต่างๆ (Green และคณะ, 2002) โดยเฉพาะโรคเต้านมอักเสบ และโรคมดลูกอักเสบ การจัดการดูแลแม่โครีดนมในระยะนี้ จึงมีจุดประสงค์เพื่อให้แม่โครีดนมมีความสามารถกินอาหารได้มากที่สุด ลดการสูญเสียน้ำหนักตัวและมีสุขภาพแข็งแรง ทั้งนี้เพื่อให้แม่โครีดนมสามารถผลิตน้ำนมได้ตามศักยภาพทางพันธุกรรม

ที่มา : หนังสือการจัดการฝูงโคนม จีระชัย กาญจนพฤฒิพงศ์ ภาควิชาสัตวบาล คณะเกษตร กำแพงแสน มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์

การจัดการ : ด้านสุขภาพ

การเป็นสัดในโค (ต่อ) (Bovine Oestrous Cycle)

พฤติกรรมการเป็นสัดของโค (Oestrous behaviours)

ระยะที่โคเป็นสัดคือ ระยะที่โคยืนนิ่งเมื่อถูกเป็นบั้นท้ายโดยพ่อโคหรือโดยแม่โคตัวอื่นๆ ในฝูง ซึ่งในฟาร์มที่มีการจัดการให้พ่อพันธุ์ทำการผสมแม่โคที่เป็นสัดโดยธรรมชาติแม่โคจะยอมรับการผสมในระยะนี้ ส่วนในฟาร์มที่ใช้การผสมเทียมต้องมีการจัดการฟาร์มเพื่อให้ตรวจพบการเป็นสัดได้ถูกต้องเพื่อให้ทำการผสมได้ในเวลาเหมาะสม สิ่งนี้เป็นหัวใจสำคัญในการจัดการการสืบพันธุ์ให้โคมีโอกาสผสมติดได้สูงที่สุดในฟาร์มที่ใช้การผสมเทียม การตรวจสัดที่ผิดพลาดเป็นสาเหตุหนึ่งที่ทำให้โคสาวผสมติดช้าและทำให้แม่โคหลังคลอดผสมติดช้า โดยอาจทำให้มีการผสมเทียมที่ช้าหรือเร็วว่าเวลาที่ถูกต้อง หรือการตรวจสัดไม่พบทั้งที่โคเป็นสัดปัจจัยการตรวจสัดที่ไม่ดีพอ มีผลให้โคมีระยะวันท้องว่างนาน อัตราการผสมติดต่ำ จำนวนครั้งที่ผสมต่อการตั้งท้องสูง ดังนั้นจึงต้องให้ความสำคัญของการตรวจจับสัดในฟาร์ม โดยเจ้าของฟาร์มและคนงานที่มีหน้าที่ตรวจสัดและผู้ที่ทำการผสมเทียม ต้องเข้าใจลักษณะการเป็นสัด การเข้าสู่ระยะเป็นสัดและการหมดระยะเวลาเป็นสัด ตลอดจนต้องคำนึงถึงการจัดการสิ่งแวดล้อมในฝูงเพื่อให้โคแสดงการเป็นสัดได้ชัดเจน หรืออาจต้องพิจารณาการนำเครื่องมืออุปกรณ์อื่นๆ เข้ามาใช้ช่วยให้การตรวจการเป็นสัดให้ได้สูงขึ้น โดยวิธีการและอุปกรณ์ที่นำมาใช้มีความเหมาะสมและให้ผลที่ได้ต่างไปตามการจัดการฟาร์มแต่ละฟาร์ม

โดยทั่วไปโคจะแสดงการเป็นสัดให้เห็นนาน 2-30 ชม. (เฉลี่ย 15-18 ชม.) โดยอิทธิพลของฮอร์โมนเอสโตรเจนที่สร้างจากฟอลลิเคิลที่เจริญเติบโตในรังไข่ในช่วงเป็นสัด โดยพฤติกรรมที่โคแสดงออกในแต่ละระยะในวงรอบการเป็นสัด

ระยะก่อนการเป็นสัด (Pro-oestrus)

โคจะมีอาการกระสับกระส่าย สนใจสิ่งแวดล้อมมากกว่าปกติ (restless and more active) แยกตัวออกจากฝูงส่งเสียงร้อง เอาคางเกยบั้นท้ายตัวอื่น ขึ้นขี่ปีนโคตัวอื่น แสดงอาการนาน 6-10 ชม. ในแม่โครีดนมพบว่าผลผลิตน้ำนมลดเหลือประมาณ 75 เปอร์เซ็นต์ของปกติ โคกินอาหารน้อยลง การทำงานของกระเพาะลดลง ในวันเริ่มเป็นสัด (onset of oestrus) ให้จดบันทึกหมายเลขโคไว้และสังเกตโคตัวนี้ให้บ่อยขึ้น

ระยะเป็นสัด (Oestrus)

ระยะยืนนิ่งยอมให้ตัวอื่นขึ้นเป็นโดยไม่หนี ช่องคลอดบวมแดง พบเมือกไหลจากช่องคลอดติดเปื้อนบั้นท้าย เมือกจะเหนียวใสไหลยาวไม่ขาดง่าย (transparent mucus genital discharge) สังเกตขนที่โคนหางบั้นท้ายมีรอยถูกปีนหรือถลอก บั้นท้ายแอ่น (pelvic trusting) ระยะนี้ใช้เวลา 2-30 ชม. (13-27 ชม. ในบางรายงาน โดยเฉลี่ยทั่วไปประมาณ 15-18 ชม.) แตกต่างกันไปในแต่ละตัวโค โคที่ไม่เป็นสัดจะไม่ยืนนิ่งเมื่อถูกเป็น เมื่อเข้าสู่การเป็นสัดจริงจะยืนนิ่งยอมให้ตัวอื่นเป็นแต่ละครั้งนานเฉลี่ย 7.5 วินาที และจะยืนนิ่งยอมให้ปีนเฉลี่ย 56 ครั้งในช่วงเป็นสัด โดยทั่วไปการตกไข่จะเกิดขึ้นเฉลี่ย 12 ชม. หลังสิ้นสุดการเป็น(หยุดยืนนิ่ง)

ที่มา : หนังสือการสืบพันธุ์ในโค และวิทยาการสืบพันธุ์ คณะสัตวแพทยศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น

Dairy Activities News

วันที่ 3 พฤศจิกายน 2565 นายสมพร ศรีเมือง ผู้อำนวยการ อ.ส.ค. มอบหมายให้นายพีระ ไชยรุตม์ ผู้ช่วยผู้อำนวยการ อ.ส.ค. และผู้ที่เกี่ยวข้องเข้าร่วมประชุมกับคณะกรรมการสหกรณ์โคนมไทยเดนมาร์ค พระพุทธบาท จำกัด โดยมีนายถาวร เกตุชรารัตน์ ประธานกรรมการสหกรณ์ฯ เข้าร่วมประชุม โดยได้แจ้งนโยบายของ อ.ส.ค.ให้ทางคณะกรรมการสหกรณ์ฯทราบ เรื่องการเพิ่มประสิทธิภาพน้ำนมดิบ,การจัดการสัดส่วนของฝูงโคนมเกษตรกรและการพัฒนาคุณภาพน้ำนม,การขนส่งน้ำนมดิบตลอดจนการลดต้นทุนการเลี้ยงโคนมของเกษตรกร ซึ่งทางคณะกรรมการสหกรณ์ฯ รับทราบ พร้อมที่จะปฏิบัติตาม โดยทุกท่านที่เข้าร่วมการประชุมได้ปฏิบัติตามมาตรการป้องกันการแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อโควิด-19 ณ ห้องประชุมสหกรณ์โคนมโคนมไทยเดนมาร์คพระพุทธบาท จำกัด ตำบลธารเกษม อำเภอพระพุทธบาท จังหวัดสระบุรี

วันที่ 3 พฤศจิกายน 2565 นายสมพร ศรีเมือง ผู้อำนวยการ อ.ส.ค. มอบหมายให้ นายเสริมศักดิ์ มุ่งดี หัวหน้าฝ่ายวิจัยและพัฒนาการเลี้ยงโคนม เป็นประธานการประชุมคณะทำงานด้านนิทรรศการและสัมมนาวิชาการ เทศกาลโคนมแห่งชาติ ประจำปี 2566 ครั้งที่ 2/2566 เพื่อพิจารณาแนวทางการดำเนินงานนิทรรศการและสัมมนาวิชาการ โดยมีผู้บริหารและพนักงานที่เกี่ยวข้องเข้าร่วมประชุมในครั้งนี้ ผ่านระบบ VDO Conference ทั้งนี้ผู้ร่วมประชุมทุกท่านได้ปฏิบัติตามมาตรการป้องกันการแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อโควิด-19 ณ ห้องประชุมฝ่ายวิจัยและพัฒนาการเลี้ยงโคนม สำนักงานใหญ่ อ.ส.ค. มวกเหล็ก จ.สระบุรี และห้องประชุมสำนักงาน อ.ส.ค. ทุกภาค

วันที่ 4 พฤศจิกายน 2565 นายสมพร ศรีเมือง ผู้อำนวยการ อ.ส.ค.ให้เกียรติเป็นประธานการประชุมถ่ายทอดนโยบายผู้อำนวยการ อ.ส.ค. พร้อมด้วย นายชัยณรงค์ เปาอินทร์ รองผู้อำนวยการ อ.ส.ค. และ นายเทอดไชย ระลึกมูล ผู้ช่วยผู้อำนวยการ อ.ส.ค. วัตถุประสงค์เพื่อใช้เป็นแนวทางในการดำเนินงานและสร้างความรู้ ความเข้าใจให้กับบุคลากร โดยมี นายเสริมศักดิ์ มุ่งดี หัวหน้าฝ่ายวิจัยและพัฒนาการเลี้ยงโคนม พร้อมผู้บริหารและพนักงาน/ลูกจ้างในสังกัด จำนวน 70 คน เข้าร่วมประชุมและรับฟังการถ่ายทอดในครั้งนี้ ณ ห้องประชุมศูนย์ฝึกอบรมการเลี้ยงโคนมไทย-เดนมาร์ค สำนักงานใหญ่ อ.ส.ค. มวกเหล็ก จ.สระบุรี โดยทุกท่านได้ปฏิบัติตามมาตรการป้องกันการแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อโควิด-19

วันที่ 7 พฤศจิกายน 2565 นายสมพร ศรีเมือง ผู้อำนวยการ อ.ส.ค. มอบหมายให้นายชวลิต ขาวปลอด หัวหน้าฝ่ายส่งเสริมการเลี้ยงโคนม และผู้ที่เกี่ยวข้องเข้าร่วมประชุมประจำเดือนกับคณะกรรมการสหกรณ์โคนม-ไทยเดนมาร์ค มิตรภาพ จำกัด ชี้แจงแนะนำ การจัดการฟาร์ม,การลดต้นทุนการเลี้ยงโคนมการควบคุมคุณภาพน้ำนมการเพิ่มปริมาณน้ำนมการควบคุมโรคระบาดการจัดทำมาตรฐานฟาร์ม,การจัดซื้ออาหารและปัจจัยการเลี้ยงโคนม โดยมีนายวิชัย พัดใหม่ เป็นประธานเปิดการประชุมในครั้งนี้ โดยทุกท่านที่เข้าร่วมการประชุมได้ปฏิบัติตามมาตรการป้องกันการแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อโควิด-19 ณ สหกรณ์โคนม-ไทยเดนมาร์คมิตรภาพ จำกัด ตำบลมิตรภาพ อำเภอมวกเหล็ก จังหวัดสระบุรี